

Πολεμάω και τραγουδάω...

Τώρα θέλω να πω κάτι, που είναι εντελώς άγνωστο και συνέβη στο Συνέδριο-Συνδιάσκεψη της ΕΠΟΝ που έγινε την επόμενη του Α΄ Συνεδρίου του ΕΑΜ Θεσσαλίας, τον Ιούλιο του 1943. Όπως συνηθιζόταν, χαιρέτησαν το Συνέδριο όλες οι ελληνικές αντιπροσωπείες, καθώς και η αγγλική, ο Μητροπολίτης Κοζάνης, ο Σαράφης και οι παλιοί νεολαίοι της Ο.Κ.Ν.Ε., ο Άρης, ο Τζίμας κι ο Καραγιώργης. Την ώρα που μιλούσε ο Καραγιώργης, καθόμουν στη ρίζα ενός έλατου μαζί με τον Τζίμα, τον «αδερφό μου» στη διάρκεια της παρανομίας. Συνήθως, όταν μιλούσε ο Καραγιώργης είχε μια δυνατή φωνή, ήταν πολύ άνετος και καλός ομιλητής.

Εκείνη την ώρα... –«τι έπαθε;» ρωτάω τον Τζίμα– ήταν πολύ πνιγμένη η φωνή του... ήταν πολύ συγκινημένος...

Και ξαφνικά, ακούω τον Καραγιώργη που τον ήξερα τόσο πολύ καλά, να απαγγέλλει ένα ποίημα.

Αφουγκραζόμαστε. Και τι ακούμε:

- Πολεμάω και τραγουδάω. / Αν χρειαστεί αρπάζω τ' όπλο.

Άμα λάχει ξέρω να πεθαίνω.

Άμα δεν πεθάνω, πάλι τραγουδάω.

Η ζωή είναι δικιά μου. / Η λευτεριά είναι δικιά μου.

Πολεμάω και τραγουδάω.

Το τι έγινε... Το τι έγινε, δεν περιγράφεται... Εγώ έμεινα ξερή. Ο Αντρέας με μάτια βουρκωμένα, να μην μπορεί να μιλήσει, η δε φωνή του Καραγιώργη να τρέμει. Ποτέ στη ζωή μου δεν τον είχα ακούσει έτσι. Εγώ να έχω διαλυθεί από τη συγκίνηση από πάνω

ως κάτω. Όταν είπε: «*Η ζωή είναι δικιά μου. Η λευτεριά είναι δικιά μου. Πολεμάω και τραγουδάω*» η φωνή του πνίγηκε τελείως.

Κι εκεί να είναι όλο νεολαία που πράγματι πολεμούσε και τραγουδούσε. Ο κόσμος συγκινήθηκε.

Όταν κατέβηκε από το βήμα και κάναμε μεσημεριανή διακοπή, βρεθήκαμε μαζί. Μου είπε ότι το 'χε φτιάξει ο ίδιος αυτό το ποίημα. Πήρε την ιδέα από τους ισπανούς αντάρτες. Έτσι έγινε το «πολεμάω και τραγουδάω» και δεν είναι καθόλου ανώνυμο.

Μετά κάναμε μια βόλτα, δεν πήγαμε ούτε σε επίσημα γεύματα, ούτε πουθενά εκείνη την ημέρα. Ήμουν διαλυμένη.

Πιαστήκαμε από το χέρι και περπατήσαμε μέσα στα έλατα. Δε θα ξεχάσω εκείνη τη μέρα!

Αργότερα πήραν το «πολεμάω και τραγουδάω» και το έκαναν μότο στην εφημερίδα της ΕΠΟΝ, *Νέα Γενιά*.

Καρδίτσα, η πρώτη ελεύθερη πρωτεύουσα στην κατεχόμενη Ευρώπη...

Τότε το Κόμμα μας θριάμβευε. Η κατεχόμενη Ευρώπη απόκτησε την πρώτη της Ελεύθερη Πρωτεύουσα στην Ελλάδα, την Καρδίτσα.

Εκεί πήγε και ο Στρατηγός Στέφανος Σαράφης, που ανέλαβε και την ηγεσία του ΕΛΑΣ, πήγε και ο Καραγιώργης που ήταν σε περιοδεία στην περιοχή, χτυπούσαν οι καμπάνες, ο κόσμος πανηγύριζε, η κοσμοσυρροή ήταν τεράστια, μίλησαν όλοι οι πολιτικοί παράγοντες, ανεξάρτητα από πολιτική τοποθέτηση.

Η ύπαιθρος της Θεσσαλίας ήταν ελεύθερη, περπατούσες και κινιόσουν αμέρα-νύχτα, δεν είχε τίποτα να φοβηθείς. Ο κατακτητής κλείστηκε στις πόλεις.

Ιστορική θα μείνει η «Μάχη της Σοδειάς». Την άνοιξη του 1944 που θερίζουν το σιτάρι, ο κάμπος της Θεσσαλίας ήταν ένα πανόραμα. Η χρονιά ήταν στην καλύτερή της διάθεση, ο χρυσός θησαυρός όταν φυσούσε το αεράκι έπαιζε σε χρώματα, ένα πανόραμα που όταν το κοίταζες από ψηλά σου έκοβε την ανάσα.

Την υπόθεση «θερισμός» την ανέλαβε προσωπικά ο Καραγιώργης. Συγκέντρωσε τους ηγέτες του ιππικού, του μηχανοκίνητου (είχαμε αποκτήσει και μηχανοκίνητα μετά τη συνθηκολόγηση της Ιταλίας) και αποφάσισαν: Ούτε σπυρί σιτάρι στον κατακτητή.

Διάλεξαν τους καλύτερους μαχητές του πεζικού, ανάθεσαν τα Ιππικά του Μπουκουβάλα, κάλεσαν τους καλύτερους και ικανό-

τερους χειριστές των τανκ που πήραν από τους Ιταλούς και καθόρισαν τη θέση και τα καθήκοντα του καθενός.

Ο τέλειος προγραμματισμός και η αυστηρή στρατιωτική (όχι «κατσαπλιάδικη») πειθαρχία των στρατιωτών του ΕΛΑΣ απέδωσε στο ακέραιο το «Ούτε σπυρί σιτάρι στον κατακτητή». Με τέλειο προγραμματισμό, με απόλυτο συντονισμό των παραγωγών και των ΕΛΑΣιτών πράγματι «ούτε σπυρί σιτάρι» δεν πήρε ο κατακτητής. (Ο Βιδάλης έχει γράψει ένα βιβλιαράκι για τη «Μάχη της Σοδειάς – Μάχη Θριάμβος»).

Αν υπάρχει καμιά απορία πώς τα αεροπλάνα δε χτυπούσαν τα δικά μας τανκ και τους στρατιώτες μας μπορούν να δοθούν οι απαντήσεις:

Τα Ιππικά του Μπουκουβάλα, εξοπλισμένα με το βαρύτερο οπλισμό που άντεχαν, κινούνταν μέσα στα «ποτόχια», μέσα στα ποτιστικά αυλάκια, και δε γίνονταν ορατά από πουθενά. Τα τανκ, λάφυρα από τους Ιταλούς που παραδόθηκαν, ήταν τοποθετημένα σε τέτοια σημεία και ανάλογα εξοπλισμένα ώστε μπορούσαν να ρίχνουν χωρίς να φαίνονται και να εμποδίζουν τα γερμανικά τανκ να προχωρήσουν στον τόπο του θερισμού. Και οι οπλισμένοι ΕΛΑΣίτες μαζί με τους θεριστές, όταν περνούσαν αεροπλάνα χώνονταν μέσα στο αθέριστο σιτάρι και δε φαίνονταν από πουθενά.

Και με τον τέλειο συντονισμό, πράγματι το χρυσάφι του Θεσσαλικού κάμπου έθρεψε τη Στερεά Ελλάδα, τη Δυτική Μακεδονία και ένα κομμάτι της Ηπείρου. Ο ΕΛΑΣ κράτησε ένα 10% και έθρεφε και τον ΕΛΑΣ άλλων περιοχών.

Η Ελλάδα ελεύθερη

Νέα καθήκοντα, διευθυντής του *Ριζοσπάστη*

Τον Οκτώβριο του 1944 ο κατακτητής στριμωγμένος, αναγκάστηκε να αποσυρθεί από την Ελλάδα. Ο Καραγιώργης στη Θεσσαλία, μόλις ελευθερώθηκε η χώρα, πήρε σήμα από την Αθήνα να παραδώσει όλη τη δουλειά στο Λουλέ και με τον ταχύτερο τρόπο που θα εύρισκε να πάει στην Αθήνα.

Πράγματι με ό,τι βρήκε (καμιά τακτική συγκοινωνία δε λειτουργούσε) έφτασε στην Αθήνα το δυνατό γρηγορότερο.

Το Νοέμβριο του 1944 ο Καραγιώργης ανέλαβε τη διεύθυνση του *Ριζοσπάστη* με απόφαση του Πολιτικού Γραφείου του ΚΚΕ και έμεινε σ' αυτή τη θέση μέχρι το Νοέμβριο του 1947, οπότε η εφημερίδα έκλεισε, με τα έκτακτα μέτρα. Για πρώτη φορά ο *Ριζοσπάστης* θα έβγαινε νόμιμος, χωρίς κυνηγητά. Στο ίδιο αυτό διάστημα ήταν διευθυντής του εβδομαδιαίου *Ρίζου της Δευτέρας*, που ήταν δική του έμπνευση, και ήταν μέλος της Κεντρικής Διαφώτισης του κόμματος και της συντακτικής επιτροπής της *Κομμουνιστικής Επιθεώρησης*, του θεωρητικού οργάνου του ΚΚΕ.

Ο κόσμος με την Απελευθέρωση παραληρούσε από χαρά, έπαιρνε ελεύθερα το *Ριζοσπάστη* και χωρίς προφύλαξη τον διάβαζε. Και για πρώτη φορά ο *Ριζοσπάστης* είχε τόση κυκλοφορία, τουλάχιστον 100.000 φύλλα. Ο Καραγιώργης έγραφε τα καθημερινά κύρια άρθρα που ο κόσμος τα «ρουφούσε» κάθε πρωί, γιατί του έδιναν θάρρος να αντιμετωπίσει τους άγριους διωγμούς που γίνονταν σε βάρος των αγωνιστών της Αντίστασης από τις δυνάμεις της αντίδρασης.

Αν παρακολουθήσει όμως κάποιος προσεχτικά θα δει πέρα

από τα «δοξαστικά» κάποιες μαύρες προβλέψεις, που δεν προμηνούσαν τίποτε καλό: «Έβλεπε», κατέγραφε και κατήγγειλε τη συνωμοσία Άγγλων, Ελλήνων και Αμερικάνων ακόμη, τους κινδύνους που διέτρεχε η μόλις απελευθερωμένη Ελλάδα, το λάκκο που έσκαβαν οι Μεγάλοι, οι δήθεν απελευθερωτές μας, για να πέσει μέσα αυτός ο περήφανος λαός, που τόσο σκληρά αγωνίστηκε.

Και πράγματι το πέτυχαν. Με τα μοιραία Δεκεμβριανά. Οι Εγγλέζοι. Οι δόλιοι, οι άτιμοι, οι σύμμαχοι. Χρησιμοποίησαν ως και τους ταγματασφαλίτες, τους όπλισαν με την εντολή «χτυπάτε στο ψαχνό»... Και χτύπησαν οι χθεσινοί ταγματασφαλίτες, εξοπλισμένοι από τους Άγγλους, άμαχο λαό. Τα θύματα ξαπλωμένα κάτω... Πού; Στην απελευθερωμένη πια Αθήνα. Στην Πλατεία Συντάγματος... Όχι από τον κατακτητή, αλλά από το «Σύμμαχο», τον δήθεν απελευθερωτή της.

Έτσι, οι «μεγάλοι σύμμαχοι», οι Άγγλοι, άρχισαν τον Εμφύλιο Πόλεμο.

Ο ελληνικός λαός όμως είναι δυνατός. Μπόρεσε και το άντεξε κι αυτό, ανασυντάχθηκε, και, παρά τις φυλακίσεις, τις διώξεις, τις εξαφανίσεις ή δολοφονίες αγωνιστών, βρισκόταν πάντα αισιόδοξος και μαχητικός.

Και εκεί, το 1945 το καλοκαίρι, έρχεται στην Ελλάδα ο Αρχηγός του ΚΚΕ, ο Νίκος Ζαχαριάδης. Είχε συλληφθεί το 1936, αμέσως μετά τη δικτατορία του Μεταξά, κρατήθηκε στις φυλακές της Κέρκυρας κάμποσα χρόνια, λίγο πριν τον πόλεμο τον μετέφεραν στην Αθήνα, οι Γερμανοί τον κράτησαν όμηρο, τον μετέφεραν με άλλους ομήρους στο Νταχάου, και όπως έκαναν με όλους τους ηγέτες οι Γερμανοί, ή τους κρατούσαν ομήρους για πιθανές διαπραγματεύσεις ή χωρίς να φαίνεται στους λαούς τους ότι τους ξέκαναν, έβρισκαν τρόπο να τους «ξεφορτώνονταν».

Ο Ζαχαριάδης κρατήθηκε στο Νταχάου όλα αυτά τα χρόνια

και όταν γύρισε στην Ελλάδα δεν μπόρεσε να πιστέψει στα μάτια του για αυτά που έβλεπε: μια Ελλάδα τελείως διαφορετική από εκείνη που άφησε, που η «κομμουνιστοφοβία» και οι διωγμοί την είχαν αδρανήσει. Τώρα έβλεπε κάτι άλλο: με όλη την καταστολή που οι Εγγλέζοι εφάρμοσαν στην Ελλάδα, οι Έλληνες δεν το έβαλαν κάτω, τον δέχτηκαν με τιμή και δόξα! Δεν μπορούσε να πιστέψει στο θαύμα που έβλεπε. Και όταν ο λαός άκουσε ότι ο Ζαχαριάδης ζει και θα έρθει, αναθάρρησε και οι ελπίδες ξαναγεννήθηκαν.

Για να μάθει πληροφορίες για τον καθένα, ερχόταν κρυφά στο σπίτι μας και ο Καραγιώργης –φίλοι από το 1924, νεαρά παλικάρ-ακια ακόμα– κατέθεσε στον παλιό αγαπημένο φίλο όλη την πίκρα του, όλες τις γκάφες, όλους τους λαθεμένους χειρισμούς που έκανε η ηγεσία του ΚΚΕ για να πέσει πάλι ο λαός στα χέρια των άκαπνων, στα χέρια εκείνων που πάντα τον εκμεταλλεύονταν.

Οι ελπίδες ξαναγεννήθηκαν, αλλά ο λαός προδόθηκε.

Τώρα μπορώ να το πω χωρίς δισταγμό. Τόσα χρόνια που έβραζε μέσα μου η οργή, δεν ήθελα ανοιχτά να δηλώσω τίποτε. Με όλους τους αποκλεισμούς που μου έκαναν, με τον έσχατο –προβοκατόρικο τρόπο– που άλλαξαν το όνομά μου σε ένα κείμενο διαμαρτυρίας που κάναμε προς την Κυβέρνηση –από Μαρία Καραγιώργη που είχα υπογράψει, στην εφημερίδα βρέθηκα να είμαι με το πατρικό μου, Μαρία Αγριγιαννάκη– με την απομόνωση που επίσημα με ανάγκασε το νέο κόμμα που ιδρύθηκε μετά τον Εμφύλιο, επειδή δε δέχτηκα να αποκηρύξω τον Καραγιώργη μια και το Κόμμα τον «έχρισε» προδότη, δεν είπα λέξη πουθενά, δε μίλησα σε κανέναν παρά το πογκρόμ που είχε κηρύξει εναντίον μου το κόμμα, γιατί μια λέξη να έβγαζα, θα την έπαιρναν οι αντίπαλοι και θα το εκμεταλλεύονταν.

Μέσα μου όμως έβραζα. Ήταν η οργή. Μια λέξη να έλεγα, θα

έχανα τον έλεγχο του εαυτού μου και ποιος ξέρει η αγριγιανναίικη φύση μου πού θα με οδηγούσε...

Βλέπω όμως πως παρά τα 92 μου χρόνια, παρά τον καρκίνο που μου έφαγε το μισό μου πρόσωπο, παρά τη φιλοσοφική διάθεση που απόχτησα γνωρίζοντας τον κόσμο και τώρα αναστατώθηκα. Και τώρα η καρδιά διαμαρτυρήθηκε.

Σταματώ.

Σάββατο, 24 Ιουλίου 2010

Ξέφυγα πολύ από τη συνέχεια της καταγραφής για το «επείγον» κάλεσμα του Καραγιώργη στην Αθήνα. Κατέγραψα μερικά γεγονότα που είχαν σχέση με το Ζαχαριάδη και έχασα τον ειρμό.

Επανέρχομαι στο *Ριζοσπάστη*. Πράγματι, γινόταν ανάρπαστος. Ο Καραγιώργης διάλεξε άξιο και ικανό προσωπικό από νέους και μερικούς παλιούς συντάκτες. Δημιούργησε ένα θαυμάσιο επιτελείο από παλιούς δοκιμασμένους δημοσιογράφους και από δημοσιογράφους μεγάλων αστικών εφημερίδων που έφεραν τη μοντέρνα δημοσιογραφική αντίληψη μαζί με μια νέα κουλτούρα. Εξασφάλισε επίσης και νέο «αίμα» διαλέγοντας από τους νεαρούς αγωνιστές ικανά παιδιά με ανοιχτούς ορίζοντες, παιδεία και όρεξη να γίνουν δημοσιογράφοι και με «μεράκι» για τη δουλειά. Καθιέρωσε τη μεσημεριάτικη σύσκεψη της σύνταξης, όπου έπαιρναν μέρος όλοι οι συντάκτες και που εξελίχτηκε σε αληθινό σχολείο δημοσιογραφίας.

Ο ίδιος έγραφε το κύριο άρθρο, αλλά αν προσέξει κανείς, θα δει ότι τα κύρια άρθρα, από τον Οκτώβρη 1944 ως το Δεκέμβρη, δεν ήταν «διθυραμβικά για τη νίκη», αλλά πολύ συγκρατημένα με κύριο στόχο την ουσιαστική εξουσία που ήταν στα χέρια των Άγγλων και τις αποφάσεις που εκείνοι έπαιρναν για λογαριασμό μας. Έβλεπε το κακό να έρχεται. Δεν το έλεγε ανοιχτά, αλλά τα άρθρα του «χτυπούσαν το καμπανάκι» κατά κάποιον τρόπο.

Τα Δεκεμβριανά, 33 ηρωικές μέρες...

Κι εκείνο που φοβόμασταν όλοι, έγινε πραγματικότητα: Τα Δεκεμβριανά. Τελεσίγραφο: «Ή καταθέτετε τα όπλα αυτή τη στιγμή που ΕΜΕΙΣ σας λέμε ή σας χτυπάμε». Όλα σχεδιασμένα, όλα προγραμματισμένα, για τους πεπειραμένους αποικιοκράτες εμείς ήμασταν παιχνιδάκι. Ο Τσόρτσιλ, «ο πατέρας της νίκης», έδωσε την εντολή: φερθείτε σαν σε κατακτημένο λαό.

Δώσαμε τη μάχη, 33 μέρες, λαός και στρατός πάλεψαν με όλη τους την ψυχή για την ανεξαρτησία, την ελευθερία που επιτέλους δικαιούνταν, ύστερα από έναν αγώνα που με όλη του την ψυχή έκανε. Αλλά με όσο πάθος κι αν πολεμήσαμε, μας έλιωσαν με τα βαριά τους όπλα, ενώ εμείς είχαμε μόνο τα λιανοτούφεκά μας. Υπογράψαμε τη Συμφωνία της Βάρκιζας. Και αρχίζει ο κατήφορος. Αρχίζει η καινούργια, ιδιόμορφη κατοχή από τους συμμάχους.

Και δε φτάνει που υπογράψαμε, αλλά δεν προσέξαμε καλά-καλά τι υπογράφουμε. Και δεν κατοχυρώσαμε ούτε καν την απόλυτη ελευθερία μας και εθνική κυριαρχία μας, αλλά ούτε και τους όρους καθορίσαμε που θα σταματούσαμε τον αγώνα μας και θα κάναμε την κατάθεση των όπλων.

Αυτό πια κι αν ήταν!

Ήταν η «χαριστική βολή» για το λαό και τη χώρα μας. Και το πληρώσαμε ακριβά. Εμείς πάντως σαν Αριστερά και ιδιαίτερα σαν Κόμμα, μετά τις καταστροφικές συμφωνίες που υπογράψαμε, φροντίσαμε για την ανασύνταξη των δυνάμεών μας. Ρίξαμε το βάρος μας στον πολιτικό αγώνα πια, στην αντιμετώπιση των καθημερινών προβλημάτων που προκύπτανε.

Και λίγη, μετρημένη ευτυχία...

Και, παράλληλα, για πρώτη φορά κοιτάξαμε λιγάκι και την προσωπική μας ζωή. Το 1946 ήταν η μόνη χρονιά στα εξήμισι χρόνια της κοινής μας ζωής με τον Καραγιώργη, που τη ζήσαμε ολόκληρη μαζί. Το 1942 πάλι ήμασταν μαζί, αλλά εκείνη η χρονιά στην κατεχόμενη Αθήνα δε μετράει, γιατί ήσουν συνέχεια με την ψυχή στα δόντια, ότι κάποιο βράδυ μπορεί να μην ξαναγυρίσεις σπίτι.

Το φθινόπωρο του 1945 νοικιάσαμε ένα διαμέρισμα στα Ιλίσια –είχαμε πια και οικογένεια–, το γιο μας, το καμαράκι της Κατοχής δεν έφτανε. Ήταν ένα απλό διαμέρισμα σε μια παλιά πολυκατοικία, αλλά για τα δικά μας στάνταρτ της «μιας βαλίτσας και δρόμο» ήταν κάτι σαν σουπέρ λουξ. Και καλοεπιπλωμένο, έτοιμο.

Αυτό το σπίτι στα Ιλίσια όμως, με όλες του τις ανέσεις και όλη του την «αστική επίπλωση» έπνιγε τον Καραγιώργη. Του έπεφταν βαριές οι πολυθρόνες, βαριές οι κουρτίνες, όλα τα έβρισκε ανάποδα, τίποτε δεν του πήγαινε. Έτσι, όταν μας προξένεψαν ένα σπίτι στη Γλυφάδα, τρέξαμε αμέσως να το δούμε. Ήταν ένα παμπάλαιο, άχαρο σπίτι, αλλά φάνηκε ιδανικό στον Καραγιώργη. Σε λίγες μέρες δέσαμε τις βαλίτσες μας –τώρα είχαμε να μαζέψουμε και τα λίγα υπάρχοντα του γιου μας– και να μαστε στο νέο ενδιαίτημά μας, κοντά στην αγαπημένη του θάλασσα.

Το διαμέρισμα είχε δύο δωμάτια, ένα χολ, ένα κουζινάκι, ένα μπάνιο με θερμοσίφωνα που δε λειτούργησε ποτέ κι ένα διάδρομο που έβγαине στην καταπληκτική αυτή βεράντα που μάγεψε τον Καραγιώργη. Ήταν πανευτυχής. Στο διαμέρισμα υπήρχε ένα

ντιβάνι καθώς και δυο τραπέζια. Έφταναν. Αγοράσαμε και μερικές καρέκλες, στήσαμε το ραδιόφωνο –ήταν το πρώτο-πρώτο πράγμα που αποχτήσαμε σαν νόμιμοι– και στρωθήκαμε στη δουλειά.

Εγώ μπορεί να κοροϊδεύω σήμερα –και τότε άλλωστε κρυφολούσα μέσα μου για το ψώνιο του με τη θάλασσα και την ασκητική του αντιμετώπιση της ζωής– αλλά εκείνος βρήκε, κατά τη λαϊκή έκφραση, την καλύτερή του. Με το ψώνιο του για τη θάλασσα είχε δίκιο. Το σπίτι τους στη Λίμνη της Εύβοιας όπου γεννήθηκε, είχε τη θάλασσα ακριβώς μπροστά του, το σπίτι της γιαγιάς του στη Χαλκίδα, όπου έμενε όταν ήταν στο γυμνάσιο, έβλεπε όλο τον Ευβοϊκό κόλπο. Η θαλασσινή αλμύρα ήταν μέσα στο αίμα του, πώς, λοιπόν, να μην είναι παθιασμένος με τη θάλασσα! Κι εκεί, σ' αυτό το σπίτι στη Γλυφάδα απέδωσε το καλύτερο μέρος από τη νόμιμη δουλειά του.

Για τον ερχομό του Ζαχαριάδη έχω ήδη γράψει (αλλά γράφω μπρος-πίσω, όπως μου έρχονται). Οι πράξεις του και ο τρόπος που ηγείται στο Κόμμα δεν προμηνύει τίποτε καλό. Και έχουμε το χοντρό παράδειγμα της απόφασης για την «Αποχή» από τις εκλογές του Φεβρουαρίου του 1946. Δεν ήταν απόφαση κανενός κομματικού σώματος. Αντίθετα, η απόφαση ήταν θα «δώσουμε τη μάχη των εκλογών». Ξέραμε ότι ο λαός τις ήθελε τις εκλογές και τις περίμενε με μεγάλη λαχτάρα.

Όταν το βράδυ, στο τυπογραφείο, όλα ήταν έτοιμα για εκτύπωση, ο Καραγιώργης (ήμουν κι εγώ εκεί), έκανε έλεγχο μέχρι και το τελευταίο γράμμα –η απόφαση του Κόμματος ήταν ότι θα πάρουμε μέρος στις εκλογές– και έφυγε αφού όλα ήταν έτοιμα για το «τυπωθήτω».

Το άλλο πρωί –ξυπνούσε πολύ νωρίς– την ώρα που έπαιρνε το πρωινό του, μερικά φρούτα και γάλα, του έφεραν την εφη-

μερίδα. Ανοίξαμε το *Ριζοσπάστη*, όπως είχε το συνήθειο να κάνει ο Καραγιώργης, τρώγοντας παράλληλα το πρωινό του, σταματάει κατακίτρινος και μένει σαν ξερός κρατώντας στα χέρια την εφημερίδα και κοιτάζοντας επίμονα σε ένα σημείο. Για κείνο ακριβώς το σημείο, αργά το βράδυ, είχε μείνει στο τυπογραφείο, ώσπου να ολοκληρωθεί η προετοιμασία και να μπει η πλάκα για τύπωμα. Μόνος του είχε γράψει τον τίτλο (δεν τον θυμάμαι κατά λέξη) που έλεγε περίπου «Όλοι στη μάχη για τις εκλογές. Ο λαός μας δίνει την ψήφο του» και στη συνέχεια ακολουθούσε το ανάλογο κείμενο. Τώρα, τελείως σαν ξένο σώμα, βλέπουμε με διαφορετικά μεγάλα γράμματα τη λέξη «ΑΠΟΧΗ» και κάτι άλλο ακόμη. (Το παλιό κείμενο πιο κάτω για τις εκλογές έμενε! Τέλειο φρενοκομείο).

Ο Καραγιώργης, κίτρινος σαν το φλουρί, αφήνει το πιάτο με τα φρούτα και πάει αμέσως στο τυπογραφείο. Βέβαια, οι τυπογράφοι, μετά από το ξενύχτι, είχαν φύγει, αλλά ήταν εκεί το προσωπικό για την τακτοποίηση και την καθαριότητα. Εκείνοι του είπαν πως μόλις η «πλάκα» ήταν έτοιμη να μπει για τύπωμα, ήρθε ο Αρχηγός και κάτι έκαναν εκεί. (Πού να ξέρει ο άνθρωπος ότι ο «μεγάλος Αρχηγός» εκείνη τη στιγμή έβαζε την τελευταία σφραγίδα-ταφόπλακα σ' αυτόν το λαό που έλεγε και ο ίδιος ότι αγωνίζεται).

Τις μέρες που ακολούθησαν, ο Καραγιώργης έφυγε από το γραφείο του Διευθυντή της εφημερίδας, έκανε άλλες δουλειές στην εφημερίδα, στο γραφείο του εγκαταστάθηκε ο Ζαχαριάδης, τα κύρια άρθρα, τα συναρπαστικά και διαχρονικά ονομαστά άρθρα του Καραγιώργη σταμάτησαν, μονάχα προς το τέλος, τον ανάγκασαν και έγραψε ένα μικρό, άτονο, αρθράκι για την «Αποχή».

Η συνέχεια του αγώνα μας είναι γνωστή: χωρίς καμιά συνταγματική κατοχύρωση ήταν σαν να μην υπάρχει ούτε Κόμμα, ούτε λαός που το ακολουθεί.

Τις συνέπειες τις ζήσαμε.

Προς τον Εμφύλιο Πόλεμο...

Μάχη για την Αποχή

Πώς αντιμετώπισε το Πολιτικό Γραφείο και η Κεντρική Επιτροπή την αυθαίρετη απόφαση του Αρχηγού δε μαθεύτηκε παραπέρα. Αργότερα έγινε γνωστό πως πολλοί μέσα στην Κεντρική Επιτροπή ήταν αντίθετοι.

Για το μεγάλο αριθμό των ανθρώπων της Αριστεράς, όχι μόνο τα μέλη, αλλά απλοί συμπαθούντες πολίτες που εφάρμοσαν την απόφαση, όπως νόμιζαν, του Κόμματος, οι συνέπειες ήταν καταστροφικές. Κατέληξε τελικά οι πολίτες να πρέπει να στείλουν το εκλογικό τους βιβλιάριο για τη δουλειά τους και όχι την προσωπική τους ταυτότητα. Συνέπειες; Οι μαζικές απολύσεις επιστημόνων, υπαλλήλων ακόμη και εργατών, αν δεν είχαν στο εκλογικό τους βιβλιάριο τη σφραγίδα του ψηφίσαντος. Ξαφνικά η Ελλάδα υπέστη μια άλλου είδους επίθεση, πρωτοφανή στα χρονικά της «ιστορίας της ψήφου». Από τα ανώτατα κλιμάκια, κοινωνικά και πολιτικά ως τον απλό εργάτη, η ζωή του έλληνα πολίτη ήταν εξαρτημένη από το εκλογικό του βιβλιάριο. Κι αυτό, με την αυθαίρετη απόφαση του Αρχηγού ενός επαναστατικού κόμματος.

Και σήμερα διερωτάται κάποιος (όχι πάντως εγώ, γιατί στο μεταξύ πήρα μερικά σκληρά μαθήματα) γιατί ο Αρχηγός του Κόμματος έκανε κάποιες αυθαίρετες ενέργειες σαν κι αυτή. Αλλά γιατί να πάμε τόσο πίσω και να μην κοιτάξουμε τι γίνεται σήμερα στο μικρό κομμάτι του Κομμουνιστικού Κόμματος, στη «σέκτα» που απόμεινε οχυρωμένη πίσω από τα σταλινικά πρότυπα: Στο «φαύλο» καθεστώς που ζούμε σήμερα, αν κάπου φανεί κάποια

αχτίδα φωτός για βελτίωση, το Κομμουνιστικό Κόμμα είναι εκείνο που θα μπει μπροστά για να την εμποδίσει. Αυτό θεωρείται πολύ «επαναστατική» δραστηριότητα και είναι περήφανοι για την επιτυχία τους.

Αυτά που έγραφα παραπάνω είναι κάποια ιδιαίτερα εσωκομματικά. Δε χαρακτηρίζουν εκείνη την εποχή, ούτε είναι και γνωστά παραπέρα. Η πραγματικότητα και οι συνέπειες της δουλειάς εκείνης της εποχής είναι μοναδική στην ιστορία του κινήματος. Ο *Ριζοσπάστης* δεν ήταν ακόμη «μια εφημερίδα», αλλά ήταν και το φυτώριο μιας νέας γενιάς δημοσιογράφων και δημοσιογραφίας. Η «Σχολή Δημοσιογράφων» που λειτούργησε, λειτούργησε πραγματικά σαν Σχολή. Και τα αποτελέσματα ήταν τόσο πλούσια ώστε σχεδόν όλος ο κατοπινός Τύπος στην Ελλάδα στελεχώθηκε από τους «μαθητές» αυτής της Σχολής.

Τώρα, θα κάνω και μια παρέμβαση πέρα από τον Καραγιώργη και το *Ριζοσπάστη* (ήταν και η *Κομμουνιστική Επιθεώρηση*, ήταν και ο *Ρίζος της Δευτέρας*), αλλά η εποχή και ο κόσμος της Αριστεράς ζητούσε ευρύτερη πνευματική ζωή. Αυτόν τον τομέα ανέλαβε ο Γιώργος Ζωιτόπουλος, ο Ζιούτος. Προικισμένος με πολύπλευρα πνευματικά προσόντα, «έπιασε» το πνεύμα της εποχής και της ανάγκης του μεγάλου αριθμού των αριστερών, που γύρευαν ευρύτερο πνευματικό πεδίο για να ικανοποιηθούν. Έτσι λοιπόν, ο κατάλληλος άνθρωπος στην κατάλληλη θέση, βρέθηκε ο Ζιούτος να οργανώνει με καταπληκτική ταχύτητα –και αυστηρότητα– κάτι το εντελώς καινούργιο για το χώρο το δικό μας: «Τη Μαρξιστική Βιβλιοθήκη». Δεν ήταν, βέβαια, βιβλιοθήκη με τη γνωστή έννοια που δίνουμε στον όρο, αλλά ήταν μια τέλεια οργανωμένη –όπως όλα όσα έκανε ο Ζωιτόπουλος– κυψέλη, όπου, αθόρυβα και αποτελεσματικά, επιτελούνταν ένα έργο υψίστης σημασίας για τους διψασμένους για μόρφωση αριστερούς.

Δεν μπορώ να επεκταθώ περισσότερο στον τομέα αυτό, μια και το θέμα μου είναι η βιογραφία του Κώστα Καραγιώργη, αλλά

μια και η «Μαρξιστική Βιβλιοθήκη» ήταν προσδεμένη με το *Ριζοσπάστη* και συνεργάζονταν, έχω νομίζω το δικαίωμα να την εντάξω στο κυρίως θέμα μου. Και να πω δυο λόγια για ένα σπάνιο πνευματικό άνθρωπο, το Γιώργο Ζωιτόπουλο-Ζιούτο, που με τη σοφία του πλούτισε το Λαϊκό Κίνημα, αλλά όπως συμβαίνει με τους εκλεκτούς ανθρώπους που δεν προσκυνούν ποδιές και δεν ανήκουν σε «σέκτες», πήγε κυριολεκτικά χαμένος. Και το Κίνημα έχασε τις πολύτιμες υπηρεσίες του στον καιρό της πολιτικής ανωμαλίας, αλλά και ο ίδιος πήγε αδικοχαμένος χωρίς να μπορέσει να μας δώσει τον πλούτο της σοφίας του.

Αυτή η εποχή για την Αριστερά ήταν σαν μια λαμπρή έκρηξη και πολιτικά και πνευματικά, αλλά και το σαράκι για το φόβο του Εμφυλίου ροκάνιζε την καρδιά της Ελλάδας.

Στην ύπαιθρο είχαν αρχίσει ήδηθεν αυθαίρετα, οι διάφορες εθνικιστικές συμμορίες, οι Σούρληδες, οι Καλαμπαλίκιδες και τόσοι άλλοι, να σκοτώνουν, ανενόχλητα και ασύδοτα από την αρχή, όποιον είχαν βάλει στο μάτι. Ένας από τους καλύτερους δημοσιογράφους του ελληνικού Τύπου, ο Κώστας Βιδάλης, αποφάσισε να βγει στην ύπαιθρο για να ενημερωθεί για την κατάσταση εκεί. Στη Θεσσαλία τον έπιασε η συμμορία του Σούρλα, τον κατέβασε από το τρένο και τον αποτελείωσε με φοβερά βασανιστήρια. Οι χωρικοί, τρομοκρατημένοι, παρακολουθούσαν κρυφά τα γεγονότα. Τη «διαδικασία» της εκτέλεσης κατηύθυνε ένας εγγλέζος ειδικός. Στη Θεσσαλονίκη, στη μέση της πόλης, σκότωσαν το Ζεύγο. Δε μιλάμε για μικρότερες εκτελέσεις ούτε για τις γεμάτες φυλακές και τα κρατητήρια. Η Αριστερά πλήρωνε το τίμημα της ασυδοσίας του Ζαχαριάδη, μια και θεσμικά ήμασταν ανυπεράσπιστοι (Αποχή, δηλ. εκτός Βουλής, έξω από το θεσμικό πλαίσιο).

Οι περισσότεροι από τους πρώην αντάρτες κατάφυγαν στις πόλεις για να κρυφτούν. Όσοι όμως δεν μπορούσαν, πήραν πάλι το τουφέκι και κατέφευγαν στις παλιές κρυψώνες των βουνών.

Όσοι δεν πρόλαβαν, πιάστηκαν και ή στάλθηκαν στα ξερονήσια ή πέρασαν από δίκη και πήραν βαριές ποινές σαν κοινοί κατάδικοι. Καμιά πολιτική ιδιότητα δεν αναγνωριζόταν, αφού θεσμικά ήσουν ανοχύρωτος. Αυτά, ένας αρχηγός κόμματος, τα ήξερε κατά τεκμήριο. Αλλιώς, πώς μπορούσε να καθοδηγήσει ένα κόμμα, να εκπροσωπήσει ένα λαό; Στην Ελλάδα όμως έγιναν όλα αυτά. Και, ωραία-ωραία στρώσαμε το χαλί για να περάσει από πάνω η καταστροφή: Ο Εμφύλιος Πόλεμος.

Ο λαός, ο «πάντα ευκολόπιστος και πάντα προδομένος» δεν μπορούσε τόσο γρήγορα να συνειδητοποιήσει τη συμφορά που έρχεται. Και όποιος έβλεπε το γκρεμό και έκανε να πει μια λέξη, αν ήταν στέλεχος καθαιρούνταν, αν ήταν απλό μέλος διαγραφόταν.

Το Φεβρουάριο (στις 12 του μήνα) του 1946 έγινε στην Αθήνα η 2^η Ολομέλεια της ευρείας Κεντρικής Επιτροπής. Εκεί πάρθηκε και επίσημα η απόφαση για τον ένοπλο αγώνα. (Αυτό δεν ανακοινώθηκε, ήταν στα απόρρητα της Απόφασης). Υπήρξε και αντίλογος για αυτή την Απόφαση. (Θυμάμαι μόνο τον Κώστα Καραγιώργη, το Θανάση Χατζή, το Μάρκο Βαφειάδη, άλλους δε θυμάμαι).

Τελικά, η μοιραία απόφαση πάρθηκε και ο δρόμος προς την καταστροφή νομιμοποιήθηκε από το Κόμμα. Τι περίμενε ο Ζαχαριάδης με ένα δεύτερο ένοπλο αγώνα σε μια χώρα που δεν πρόλαβε να πάρει ανάσα και να σταθεί στα πόδια της; Τι περίμενε από αυτόν το λαό, που με την ανάσα κομμένη, έβγαινε από δυο πολέμους; Ξαναθυμάμαι τα λόγια που μου είπε ο Ζαχαριάδης, μετά την επιστροφή του από το Νταχάου, τη μια από τις δυο βραδιές που –πάντα κρυφά από το Πολιτικό Γραφείο– ήρθε στο σπίτι μας και μίλησαν επί ώρες με τον Καραγιώργη. Βέβαια, φίλοι από παιδιά, ο Καραγιώργης του είπε τα «εσώψυχά του» που λένε, για όλα όσα έγιναν, λάθη, μικρότητες, παραλήψεις, πικρίες, κυριολεκτικά τον «ξεψάχνισε» ο παιδικός του φίλος Ζαχαριάδης για τους πάντες και τα πάντα. Βγαίνοντας ο Ζαχαριάδης από το